

ALEKSANDRAS
VASILJEVAS

ETIUDAI

apie mada

Sofoklis

Aleksandras Vasiljevas

Etiudai apie madq

Iš rusų kalbos vertė

Irena Potašenko

Sofoklis

Vilnius, 2015

Mados istoriko užrašai

- Kaip visa tai prasidėjo* 79
Epocha stebuklingoje skrynelėje 82
Karoliukai 85
Etninis interjeras vakar ir šiandien 90
Chinoiserie 98
Korsetai 101
Vėduoklės Rusijoje 106
Elegantiškasis Dmitrijaus Bušeno talentas 118
Gyvenimas tarp lapų 124
Kūno mada 128
Paplūdimio mada 138
Vasaros įdegis 143
Stilingas gyvenimas. Vakar ir šiandien 146
Dešimtojo dešimtmečio vyru mada 152
Glamouro sugrįžimas 160
Kinas ir mada 169
Aukštosioms mados agonija 178

Laiškai „Vogue“ žurnalui

- Mano žaisliukai* 185
Perlmutrinės ašaros 187
Mados aukos 191
Senienų krautuvėlėje 193
Po padu 194
Kailių istorija 197
Šunys! 201
Krištolinė svaja 204

Miestai ir šaly

- Kelionės užrašai* 209
Rusiškasis šanchajus 220
Oranžinių atspalvių kijevas 223
Altajaus mada 227
Pokyliui pasibaigus. Honkongas 230
Tolimieji kerai 233
Kostromos vėduoklė 238
Pasakiškoji venecija 243
Eldoradas 247

Halinkos Dorsuvnos adatėlės

- Krinolinai priešpiečiams* 253
Rožinė visiems gyvenimo atvejams 255
Kančios dėl aukštakulnių 256
Metų pabaiga 258
Vėduoklės menas 259
Brunėjaus intriga 260
Naujasis mano gyvenimas 262
Antuanetė ir avytės 263
Tškrendant į kosmosą 265
Audinių aš nebevilkiiu 266
Naujuujų metų naktis 267
Koh-i-Nor 269
Habanera 270
Ateities planai 271
Vis dar žiedeliai 272
Reino nuomonė 273
Kaip svarbu būti turtingai 275
Suviliojusi prezidentą 277
Kruazanų karas prieš spagečius 278
Naujienos apie bossą 279
Lili marlene 281
Paskui nériniai tarsi jūros puta... 282
Praėjusią vasarą, arba Medaus mėnuo 283

Vyriškas žvilgsnis

Stebukladarys Erte

„Įsimylėjau Paryžių 1900-aisiais, kai būdamas septynerių pirmą kartą atsidūriau tame nuvykės į Pasaulinę parodą kartu su motina ir seserimi.“ Girdėdamas ką nors panašaus iš pašnekovo lūpų jautiesi, lyg sklaidytum istorinį romaną. Ar meno enciklopediją. Tam tikru požiūriu taip ir yra. Erte, „Rusų baleto“ triumfo liudininkas, Paulio Poiret bendradarbis ir veik 20 tūkstančių piešinių ir eskizų autorius, šiandien su didžiausia pagarba minimas visuose veikaluose apie XX a. meną. Jo darbai – daugelio muziejų ir didžiausių privačių kolekcijų puošmena. Apie jį parašyta šimtai straipsnių ir dešimtys knygų. Ir nors kaip paradoksaliai tai skambėtų, Erte, laisvai kalbantis šešiomis kalbomis, pirmą kartą pasakoja apie save gimtąja rusų kalba.

„Duris man atidarė liokajus, apsitaisės livréja žaliais ir baltais dryželiais ir juodomis aksomo rankovėmis. Palydėjo mane į didžiulį šviesų kambarį, kuriame iš baldų tebuvo tik didelis biuras ir kėdė, pastatyta pačiame vidury ant marmurinių juodais ir baltais langeliais kaip šachmatų lenta grindų. Sienas dengė pilkšvai baltos dryžuotos užuolaidos. Ižengė Erte. Jis vilkėjo dukslią, šermuonėlio kailiu puoštą pižamą. Stambus persiškas katinas išrietė nugarą. Didingas kunigaikštis Urusovas,

įsisupės į kiniško brokato chalatą, ējo jam iš paskos. „Norėtumėte apžiūrėti mano eskizus?“ – paklausė Erte ir, prisiartinęs prie sienos, trūktelėjo virvelę, praskleidė ilgas pilkšvai baltas užuolaidas, atidengdamas šimtus griežtomis eilėmis sukabintų įreminčių piešinių“, – rašė apie jį vienas anglų žurnelas 1920 metais.

Romanas de Tirtoffas – kilmingtonos totorių giminės, daugiau kaip 200 metų pasiaukojamai tarnavusios Rusijos laivynui, palikuonis. Būsimo dailininko tėvas admirolas Tirtoffas buvo Jūrų inžinerijos mokyklos viršininkas ir svajojo, kad sūnus sieks jūrininko karjeros. Tačiau sūnaus nedomino nei laivai, nei patrankos – nuo vaikystės norėjo piešti. Štai ką man pasakojo pats Romanas Tirtoffas, kuris vėliau, jau Paryžiuje, pasirinko Erte slapyvardį, sudarytą iš jo inicialų.

„Trejų metų pradėjau piešti spalvotais pieštukais, o šešerių nupiešiau savo pirmajį modelį. Tai buvo motinai skirtas vakarinės suknelės eskizas, kurį ši atidavė siuvėjai, ir suknelė turėjo didelį pasisekimą. Mama (mergautine pavarde Nikolenko), įstikinusi, kad mano pomėgis piešti rimtas, pristatė mane garšiam rusų tapytojui Iljai Nikolajevičiui Repinui. Šis pagyrė mano darbų stilių ir davė man pirmą piešimo pamoką.“

Vėliau jaunasis Romanas Tirtoffas privačiai lankė Repino mokinio dailininko Losevskio pamokas. Vis dėlto jaunuoliui nedavė ramybės vaiko akimis regėtas Paryžius. Jis nusprendė žūtbūt apsigyventi tame mieste. Erte pasakoja: „Sėkmingai bai-giau gimnaziją, tada tėvas pasiūlė man išsirinkti dovaną, ir aš, didžiam jo nepasitenkinimui, paprašiau užsienio paso.“ Tačiau, kaip žinome, rusų admirolai mokėjo laikytis duoto žodžio, ir 1912 m. jaunasis Tirtoffas išvyko į Paryžių, į miestą, tapusį jo antrąja tėvyne.

Prieš išvykdamas į Paryžių Romanas Tirtoffas Sankt Peterburge kreipėsi į tuo metu populiaraus rusiško madų žurnalo „Damskij mir“ redakciją ir pasisiūlė dirbti šio žurnalo korespondentu Paryžiuje.

Ir štai, stebuklingas ir kerintis Paryžius. Erte pateko ten didžiausios rusų įtakos šiam mūzų miestui laikotarpiu. Diagilevo trupę lydėjo triumfas po triumfo. Rusų šokėjos ir šokėjai, muzikantai, choreografai užvaldė XX a. antrojo dešimtmečio meno inteligenčijos protus. Erte tapo šių įvykių liudininku ir dalyviu. Jis prisimena: „Dalyvavau trijuose skandaluose su Vaclavu Nižinskiu. Pirmą kartą – dar Peterburge, per „Žizelę“ Marijos teatre, vėliau dar dviejuose – jau Paryžiuje. Pirmiausia spektaklyje „Fauno popietę“, paskui – per „Šventąjį pavasarį“.

Visa tai vilijojo ir jaudino, bet rūpesčiai dėl duonos kasdienės vertė jaunąjį menininką ieškotis darbo. Ertė pasakoja: „Tada labai kukliai gyvenau išsinuomojės apstatytą butą *des Acacias* gatvėje. Pirmieji metai Paryžiuje buvo labai sunkūs, be to, mano piešiniai visiškai nepatiko „Karolin“ mados namų savininkai, ir vieną gražią dieną ji man pareiškė: „Jaunuoli, verskitės kuo tinkamas, bet daugiau niekada nebandykite tapti kostiumų dailininku. Nieko jums iš to neišeis.“ Šitaip pasakiusi, ji šveitė šiukšliadėžę mano eskizus.“

Ak jau tie talentų pranašai! Šiandien „Karolin“ mados namų nebemini savo darbuose net patys pedantiškiausi Paryžiaus madų istorikai iš *Gallier* rūmų, o Erte žino visi. Vėliau įvyko tai, ko ir dera tikėtis tokiais atvejais. Išižeidęs Erte ištraukė iš šiukšliadėžės savo piešinius, sudėjo juos į voką ir išsiuntė tiesiai didžiajam mados diktatoriui Pauliui Poiret. O kitą rytą Erte nuomojamame kambaryste jau laukė paties metro telegrama.

Taip Erte įsidarbino pas Paulį Poiret. Erte imponavo pats šių namų stilius, dvelkiantis rytiška Baksto „Šecherezados“ egzotika su jos virpančiomis spalvomis, akmenimis, plunksnomis ir kailiais. Drauge su dailininku Hektoru Zamora jis toliau tobulino savo stilių, o jo piešinio kokybė palaipsniui priartėjo prie to, ką dabar vadiname Erte stiliumi.

Užsidarius *Paul Poiret* mados namams, Erte pristatė savarankišką modelių kolekciją, kurią sukūrė padedams geriausios Poiret siuvėjos. Kvietimus į ši pristatymą puošė nuoroda, kad jo rengėjai anksčiau priklausė *Paul Poiret* namams. Jau vien šio fakto pakako, kad būtų pradėtas teisminis procesas prieš Erte, kurį laimėjo Poiret. Kad ir kaip būtų, Erte ir šiandien labai aukštai vertina Paulio Poiret talentą ir vadina jį genialiui.

Pirmojo pasaulinio karo metais Erte nuomojosi vilą Monte Karle, žurnale „Harper's Bazaar“ garsino savo vardą ir Amerikoje. 1915 m. sausį jis paskelbė pirmąjį savo sukurtą šio žurnalo viršelį ir nuo to laiko iki 1936 m. nuolat tiekė šiam leidiniui modelių piešinius ir sukūrė galybę spalvotų viršelių. „Harper's Bazaar“ direktorius Williamas Hearstas taip atsiliepė apie dailininką: „Ko mūsų žurnalas būtų vertas be Erte viršelio?“

Erte stilius, ištobulintas mados iliustracijose, pasiekės apogėjų plačiai pagarsėjusiame „Alfabete“, – nepakartojamas. Drauge su kitais talentingais iliustruotojais, tokiais kaip Paulis Iribe'as ir George'as Lepape'as, Erte savo kūriniuose atskleidė *art deco* stiliaus esmę. Erte modeliai nepaprastai originalūs, net ir šiandien, sklaidydami jo mados iliustracijas, nenustojame žavėtis dailininko išradingu, jo proporcijomis, audinių ir apdailos pojūčiu. Erte piešė dieninius ir vakarinius moteriškus tualetus, skrybėles, papuošalus ir kitus įmanomus aksesuarus.

Jau Paryžiaus laikotarpio pradžioje Erte pradėjo dirbti ir scenai. Pirmuosius teatrui skirtus drabužius jis sukūrė 1914 m. „Revue Saint-Cyr“. Vėliau modeliavo kostiumus Matai Hari, vaidinusiai spektaklyje „Minareta“ Paryžiaus „Renessans“ teatre. Gyvendamas Monte Karle ir viešėdamas pas kunigaikštienę Teniševą, Erte susipažino su Sergejum Diagilevu, kuris pasiūlė jaunam, bet jau žinomam dailininkui sukurti kostiumus baletui „Miegančioji gražuolė“. Štai ką apie tai kalbėjo pats Erte: „1922-aisiais su malonumu priėmiau Diagilevo pasiūlymą bendradarbiauti. Vienu atsikvėpimu nupiešiau du eskizus, o kitą dieną gavau telegramą nuo impresarių – brolių Šubertų iš Amerikos, kurie siūlė man naudingą kontraktą. Nežinodamas, ką daryti taip susiklosčius aplinkybėms, iškart patraukiau pas Diagilevą, ir šis man patarė: „Niekada neatsisakyk pinigų. Aš ir pats niekada jų neatsisakau.“

Erte sukūrė kelis kostiumus didžiajai Anai Pavlovai, tarp jų – garsiesiems jos baleto numeriams „Gavotas“, „Divertissementas“, „Metų laikai“. Kitaip tariant, atsivėrė kelias į šlovę. Ir kai 1923 m. Erte išsikvietė iš Rusijos savo gimdytojus, jo tėvas, admirolas Tirtoffas, pripažino: „Tu pasielgei teisingai išvykdamas į Paryžių.“

Trečiąjame ir ketvirtajame dešimtmetyje Erte daug dirbo Amerikoje. Jis bendradarbiavo su garsiuoju Niujorko George'o White'o reviu „Skandalai“, dirbo Čikagos operoje ir buvo pirmasis Paryžiaus dailininkas, pakviestas į Holivudą. Tuo laikotarpiu Amerikoje Erte darė labai didelę įtaką kino kostiumams. Į Holivudo kostiumines jis atnešė Paryžiaus madų ateljė dvasią, „Rusų baleto“ fantaziją ir žaižaruojantį estrados reviu teatrališkumą. Erte piešė kostiumus neprilygstamoms nebylaus

kino žvaigždėms: Mae Murray, Allen Pringle, Lillian Diana Gish, Marion Davies, Pauline Starke ir kitoms.

Prancūzijoje Erte sėkmingai dirbo įvairiems estrados reviu, tarp jų garsiesiems „Folies Bergère“ ir „Ba-ta-clan“, rafinuotai rengė šokoladinę Josephine Baker.

Aštuntajame dešimtmetyje Erte vardas tapo itin populiarus dėl to, kad padidėjo susidomėjimas viskuo, kas susiję su *art deco* stiliumi ir trečiuoju XX a. dešimtmečiu. Buvo perleista ir reprodukuota daug to meto Erte piešinių. Ypač didelės sėkmės sulaukė jo ciklai „Skaičiai“ ir „Alfabetas“. Šie darbai, sukurti ankstyvuoju dailininko kūrybos laikotarpiu, buvo daug kartų leisti Japonijoje, Amerikoje ir Europoje. Jo sukurtomis „Folies Bergère“ afišomis apkliuotos Paryžiaus metro sienos. Amerikoje Erte piešiniai spaudsinti ant rankšluosčių, atvirukų, plakatų. Šiandien jį tiražuoja ir daugina, paversdami dailininką gyva pop legenda. Į mano klausimą, ką labiausiai mėgsta kurti šis nenuilstantis menininkas, Erte atsakė: „Scenai labiausiai mėgstu kurti operinius kostiumus, baletas mane labiau varžo.“

Devyniasdešimt šešerių Erte savo namuose Bulonėje prie Paryžiaus praleidžia tik pusmetį. Vakar Erte buvo Londone, poryt skrenda į Ameriką, paskui į Mauricijaus salą, kur kasmet ilsisi. Drauge su bičiule kino žvaigžde Claudette Colbert jis kasdien nuplaukia jūra keturis kilometrus. Paskutinį spektaklį jis kūrė Los Andžele 1988 metais. Ateities planuose – sukurti seriją skulptūrų kačių tema. Erte grakštus kaip jaunuolis. Jo butas, kuriame persipynę *art deco* ir rusų dvarų interjeras – tikras muziejus. Krokodilo odos šviestuvai, panterų kailiais mušti krėslai, ampyro kėdės iš raudonmedžio, XX a. antrojo dešimtmečio knygos, išsigytos dar pirmaisiais metais Paryžiuje. Nuos-

tabus, talentingas tėvynainis. Puikios sveikatos, po laiminga žvaigžde gimęs žmogus.

Praėjus metams po šio interviu garsusis rusų menininkas Romanas Tirtoffas, žinomas Erte slapyvardžiu, mus paliko. Lan-kydamasis saloje Erte staiga susirgo ir privačiu bičiulių iš Amerikos léktuvu buvo nuskraidintas į Paryžių, kur ir mirė.

Visame pasaulyje žinomas ir gerbiamas rusų menininkas, praleidęs emigracijoje 78 gyvenimo metus, gyvas būdamas nesulaukė pripažinimo tėvynėje. Sovietų Rusijoje nebuvo surengta nė viena jo paroda, nebuvo paskelbtas nė vienas straipsnis ar knyga apie jį.

Dioro dvasia

Praėjo šeši dešimtmečiai nuo tos dienos, kai buvo pademons-truota pirmoji *Christian Dior* namų kolekcija, kurią garsioji Carmel Snow, tuo laikotarpiu – vyriausioji „Harper's Bazaar“ redaktorė, įvardijo *new look* – „naujasis siluetas“. O publika šią kolekciją vadino „Dioro bomba“.

Išties nedaugeliui mados namų, tikriau tariant, – galima sakyti, nė vieniems, nėra pavykėapti „klasika“ jau savo gimi-mo dieną. Tačiau *Christian Dior* namams, atvėrusiems duris vienoje elegantiškiausią Paryžiaus gatvių – *avenue Montaigne*, nutiko būtent taip. Esama senesnių namų, esama naujesnių, bet su *Christian Dior* vardu neįmanoma varžytis. *Dior* – tai simbo-lis: amžiaus simbolis, epochos simbolis, pagaliau moteriškumo simbolis. Karakase ar Romoje, Tokiuje ar Stokholme – visur ištarus šį bendriniu tapusių vardą prieš akis iškyla Paryžius – už-lietas žiburių naktinis miestas, prašmatnios damos, intriguo-jančios iškirptės, laibos talijos, aukštakulniai, svaiginantys aro-matai, – žodžiu, viskas, kas amžina, elegantiška, rafinuota ir, deja, neretai daugeliui nepasiekama.

Žodžio *Dior* magija padarė šiuos namus aukščiausios prabos elegancijos sinonimu. Paskelbės, kad linija ir siluetas yra mados

pagrindas ir simbolis, Christianas Dioras išmokė savo epochos moteris būti kerinčias nedaugžodžiaujant (jei sutiksime, kad mada taip pat geba byloti – savo kalba). Operavęs itin siaura spalvų gama, Dioras buvo skonio diktatorius, „smeigtuko tironas“, kaip jį vadino amžininkės.

Christianas Dioras gimė 1905 m. sausio 21 d. Granvilyje pramoninko šeimoje. Nuo vaikystės jis dievino savo motiną – elegantišką *Belle Époque* stiliaus kerétoją, suvaidinusią svarbų vaidmenį formuojantis *couturier* talentui.

Jos paveikslas dominuoja 1950 metų Dioro kolekcijoje. Ir kaip tik iš motinos jis perėmė užburiantį pakalnutes – nepamainomo rafinuotos *art nouveau* floros simbolio – garbinimą. Šis simbolis tapo vienu iš nepakeičiamų būsimos jo mados imperijos atributų.

Jaunystėje Dioras svajojo apie diplomatinę karjerą, mokėsi, keliavo ir dievino muziejus. Veikiausiai kaip tik meno istorijoje jis ir surado linijos, garsiosios Dioro linijos, kuri vėliau išgarsino jį visame pasaulyje, kvintesenciją. Tačiau Dioro dvasiai buvo lemta gimiti tik po karo.

Jaunuolių įtraukė jo naujoji aplinka – XX a. trečiojo dešimtmecio Paryžiaus bohema, ir jis nepaisydams tévų iškeitė diplomatinę karjerą į meną. 1928 m. kartu su Jeanu Boljeanu Dioras atidarė pirmąjį meno galeriją, o vėliau, 1932 m., su Pierre'iu Kohliu įkūrė dar vieną, jau Paryžiuje. Ten savo parodas rengė daugybę garsių dailininkų, tarp jų ir Dioro draugai – Salvadoras Dali ir Christianas Berardas.

Po ilgos ligos 1934 m. Dioras išvyko baigti gydymo į Ispaniją, o grįžęs į Paryžių pirmą kartą nusprendė imtis mados iliustracijų. Itin gerai jam sekėsi skrybėlaičių eskizai – tai žavus moteriškas

aksesuaras, deja, amžiams išguitas iš kasdienės mados dėl žemų dabarties automobilių stogų. Savo eskizus Dioras parduodavo tarpukario Paryžiuje populiarieims mados namams *Anjes*, kelią iliustracijas jam vargais negalais pavyko parduoti „Le Figaro“ žurnalui. Taip nepaprastai kukliai prasidėjo būsimojo *courier* genijaus, užkariavusio ištisus žemynus, karjera.

Tikrąjį dizainerio karjerą Dioras pradėjo 1939 m., kai jį pakvietė dirbtį sukirkę savo mados namuose Robert'as Piguet (1898–1953), buvęs Paulio Poiret asistentas ir tikras sukirkimo virtuoza, linijos konstravimo meistras, itin daug pasiekęs viršutinių drabužių srityje. Nieko stebétina, kad be Dioro pas Poiret skirtingu laiku dirbo Pierre'as Balmainas, Hubert'as de Givenchy ir Marcas Bohanas.

Antrasis pasaulinis karas nutraukė Dioro darbą, jis buvo pašauktas į tarnybą Prancūzijos armijoje. Atitarnavęs metus ir grįžęs į Paryžių, Dioras siekė sukirkę vėtos pas Lucieną Lelongą (1889–1958), kuris tuo metu buvo Paryžiaus „Aukštosios mados sindikato“ prezidentu. Neginčijamas elegancijos metras Lucienas Lelongas tuo metu buvo vedęs kunigaikštystė Natalją Palej, paskutinio Rusijos imperatoriaus dukterę, kurios kerintis grožis tapo jo Namų simboliu. Veikiausiai iš Lucieno Lelongo Dioras perėmė lokalių spalvų derinimo meną, išmintingą požiūrį į tekstilės faktūras ir – tai atrodo itin svarbu – kokybės etaloną. Dioro namų gaminių kokybės etaloną. Dioro dvasią.

Dirbdamas pas Lucieną Lelongą Dioras kūrė vokiečių okupacijos laikotarpio kolekcijas: plačius po apačia pasiuvinamus „petukus“ moterims (tai ne tik XX a. penktojo ir devintojo dešimtmečių simbolis, kurio, dėkui Dievui, mums galų gale pavyko atskiratyt), kariškus diržus ir kišenėles, trumpus tiesius

sijonėlius, batelius kamštine ar medine platforma, kurių būtų pavydėjusi ir Carmen Miranda. Ir žinoma, skrybėles-turbanus à la Sara Leander ir Deannos Durbin stiliaus trapecijos pavidalo skrybėles. Dioro išradingumas, jo idėjos sudarė salygas išsiskirti ir iš arčiau susipažinti su madų verslo virtuve, o tai, be abejonės, netrukus jam labai pravertė.

Tuoj po Paryžiaus išvadavimo geras jau keturiasdešimtmecio Dioro bičiulis supažindino ji su tekstilės pramonininku Marceliu Boussacu, įmonės „Filipas ir Gastonas“ savininku. Pasinaudojės Boussaco audiniais ir kapitalu, 1946 m. spalį Dioras oficialiai įregistruavo nuosavą įmonę. Tačiau apie Dioro namus buvo prabilta tik po pirmosios kolekcijos, pademonstruotosistorinės reikšmės dieną, 1947 m. vasario 12 dieną. Kaip tik šią datą galime laikyti naujo pokario laikotarpio mados atskaitos tašku. „Vasario 12 d. niekas apie jį nežinojo, o kitą – vasario 13-ąją – apie jį jau kalbėjo visi“, – rašė apie Diorą amžininkai. Pirmasis demonstravimas sukėlė tikrų tikriausią furorą, kurį vainikavo legenda tapusi Carmel Snow frazė: „Tai tikra revoliucija, mielasis Christianai, jūsų drabužių visiškai „naujas siluetas“ (*new look*).“ *New look* – kaip tik taip „Harper’s Bazaar“ vyriausiosios redaktorės dėka kritikai ir pavadinio Dioro liniją.

„Dioro bomba“ sprogo neįtikėtinai palankiu metu. Pasibagus kruvinam ir alinančiam karui, viso pasaulio moterys laukė ko nors naujo, atitinkančio laiką. Dioro siluetas tobulai atliepė šiuos lūkesčius.

Pirmosios jo kolekcijos, kurioje atsispindėjo visos XX a. šeštojo dešimtmečio klasikinės elegancijos formulės, šedevru tapo garsusis kostiumėlis „Bar“, sudarytas iš pabrėžiančio liemenį ir išryškinančio krūtinę ir nuožulnius pečius baltos česučios

švarkelio ir kliošinio juodos vilnos sijono iki blauzdų. Kaip tik šis kostiumėlis daugeliui moterų tapo naujo gyvenimo simboliu. Tūkstančiai sukirpėjų ir siuvėjų visame pasaulyje trejus metus ji kaip tik galėdami kopijavo ir tiražavo. Juo žavėjosi. Jo nekentė. Įsiutusių namų šeimininkų minios protestais pasitiko pirmąją Dioro kolekciją Čikagoje. Naujojo silueto sukneles vilkinčias merginas tūžmingai užsipuldavo Paryžiaus durininkės. Kartu su šlove užgriuvo ir skandalai. Mat *new look* buvo visiška miltaristinių XX a. penktojo dešimtmečio siluetų, dėl įsiuvamų „petukų“ maskavusių ir niveliavusių moterų figūras, priešingybę. Dioras pareikalavo pamiršti iš įpročio tebelaikomą spintoje karo paveikslą. Moterys nuo šiol visas savo santaupas išleisda-vo plisuotiemis kliošiniams sijonams, nailoninėms kojinėms su siūle, madingiemis smailiakulniams bateliam, skrybėlaitėms ir pirštinėms.

Dioras pirmas pabréžė moters liemens grožį, ploną taliją, o placių sijonų tam tikras ilgis kūrė romantinio *fliero* iliuziją. Be kita ko, viena iš manekenių, pristačiusių triumfinę kolekciją, buvo kunigaikštytė Tatjana Kropotkina Kuzmina – iš rusių gražuolių kohortos, tais laikais spindėjusios Paryžiaus madų padangėje. Paklusdama likimui, ji perėjo pas Diorą iš Lucieno Lelongo.

1947 m. pasiūlytas nostalgiškas, moteriškas ir romantiškas Dioro siluetas davė toną visai būsimo šeštojo dešimtmečio mados rinkai. Dabar, kai nuo šios datos mus skiria šešiasdešimt metų, galime atsigrežti atgal ir paklausti: ar Dioro siluetai buvo originalūs ir novatoriški? Žinoma, ne. Niekada jis šito ir nesiekė. Jis sukūrė viską įveikusią liniją ir tapo klasiku jau pačioje kūrybinės karjeros pradžioje. Pats *couturier* sakė: „Mes niekada nie-

ko naujo neišrandame, visada ką nors skolinamės.“ Nuostabu, bet 1947 m. Dioro siluetas, be abejonės, priminė sukneles, kuriomis vilkédama jau prieš dešimt metų filme „Vėjo nublokšti“ rafinuotai kentėjo neprilygstamoji Vivien Leigh. Šis komercinis filmas pasirodė pačioje karo pradžioje ir apkeliavo viso pasaulio ekranus. Sunku įsivaizduoti moterį, kuri nebūtų svajojusi tapti kerinčia Skarlet, vilkdamasi jos apdarą, perfrazuotą Dioro. XX a. ketvirtijo dešimtmečio pabaigos Didžioji mada žino ir daugiau pavyzdžių, kai siluetas, artimas *new look*, pavyzdžiui, Molyneux ar Schiaparelli kolekcijose, jau buvo sukurtas, tačiau neprigijo, išstumtas karo. Nostalgiškasis XX a. ketvirtijo dešimtmečio pabaigos romantizmas, sužadintas istorinių filmų su Greta Garbo, Marlene Dietrich arba Bette Davis, buvo labai būdingas prieškario madai, kai buvo pasitelkiami Viktorijos epochos arba imperatorienės Eugenijos garderobo elementai. Dioras šias idėjas išplėtojo, suteikė joms galutinę formą. Todėl jis yra ir didysis novatorius, ir kartu retrogradas.

Įtraukdamas į 1948–1953 m. kolekcijas tiulinius apatinius si-jonus, korsetus, juosmenis – visa tai, kas formavo griežtą mūsų mamų ir močiučių žavesį ir ko moterys su palengvėjimu bandė atsikratyti jau Paulio Poiret ir Chanel laikais, – Dioras tik vėl grąžino į madą tai, kas sena. Tai buvo nauja sena mada.

Jau pirmaisiais gyvavimo metais *Dior* namuose įsidarbino, taigi ir pasaulinę karjerą padarė dar viena rusaitė. Kas iš mūsų nėra bent kartą gyvenime matęs jos nuostabaus, kiek azijietiškai įkypomis akimis veido, kuris du dešimtmečius nedingo iš madų žurnalų puslapių? Rusijos kinė Ala Ilčiun buvo ne tik kolekcijos simbolis, bet ir jos grožio etalonas. Kaip tik dėl jos juodų mandžiūriškų akių XX a. šeštajame dešimtmetyje tapo

madinga „azijietiškai“ ryškinti akių kontūrus. Kai kurios pavydžios manekenės net ryždavosi plastinėms operacijoms, kad bent kuo galėtų būti panašios į Alą.

Štai kaip Ala Ilčiun aprašo savo pirmąją dieną pas Diorą: „Vie-na mano draugė prancūzaitė nusprendė pabandyti įsidarbinti pas Diorą dublere ir dėl kompanijos pasikvietė mane eiti drauge. Lūkuriuodama jos vestibiulyje pastebėjau, kad matavimosi kabi-nų užuolaidėlės kartkartėmis vis prasiskirdavo ir smalsios akys nužvelgdavo mane nuo galvos iki kojų. Galop man nusibodo ir tie žvilgsniai, ir pats laukimas, todėl nusprendžiau užlipti aukš-tyn paieškoti draugės. Tą akimirką kažkokia dama man praneša, kad Christianas Dioras nepaprastai nori pamatyti mane. Neno-romis sutikau valandėlei užlipti aukštyn. Mane nuvedė į kabiną, man nė nemirktelejus nutraukė nuo manęs suknelę, sušukavo plaukus ant šono suformuodami lyg ir ausinę, raudonu lūpdažiu padažė lūpas, apvilko nauja suknele, apavę baisiai nepatogiaiš aukštakulniais ir nuvedė atgal, kur išsijuosusi triūsė brigada dažytojų baltais chalatais. Še tau, pamaniau, iš pradžių išpustė nelyginant beždžionę, o paskui nuvedė pas dažytojus. Kaip at-vedė, taip ir išvedė, o aš paties Dioro ten kažkodėl nepastebėjau. Paskui ta pati dama man praneša: „*Mademoiselle, jūs priimta!*“

„Bet aš jau laimėjau konkursą pas Lido, – prieštaravo Ala. – O Dioro aš nė nemačiau.“ Dama prunkštelėjo: „Dioras kaip tik ir buvo su dažytojais, tik su rodykle rankoje!“

Vargu ar Ala Ilčiun numanė, kad, paklausiusi motinos pata-rimo ir skaudama širdimi priemusi pasiūlymą, ištisus 20 metų išdirbs Dior namuose ir darbuosis ten, kaip pati man prasitarė, spaudžiama „net trijų režimų“, t. y. Dioro, jo perėmėjo Yves'o Saint Laurent'o ir dar vieno direkторiaus – Marco Bohano?

Kiekviena Aleksandro Vasiljevo knyga tokia patraukli, nes jų autorius – ypatinga asmenybė. Jis nepaprastai talentingas, žavus ir artistiškas mados pasaulio senbuvis, sukaupęs begalę žinių apie madą, kostiumus ir aksesuarus, laiką ir žmones.

„Etiudai apie madą“ – tai daugybė istorijų: A. Vasiljevo prisiminimai apie tėvus, dvarą Lietuvoje, taip pat žymiausių mados kūrėjų gyvenimo smulkmenos, pasvarstymai apie drabužių, aksesuarų raidą ir kaitą.

Pasakojimai jus pakerės nepakartojama ypatingos epochos nuotaika, kvies į nepaprastas keliones nuo Paryžiaus iki pat Sibiro. Grakštus ir žaismingas rašymo būdas, intriguojantys mados genijų gyvenimo faktai suteiks unikalią galimybę pažvelgti į meno pasaulio užkulisius. Tai – puiki dovana kiekvienam, besidominčiam mada, istorija, kultūra ir menu.

Rekomenduoja
MADA
L'OFFICIELLETOVA
DE LA COUTURE ET DE LA MODE DE PARIS

www.vassilievfoundation.com

www.sofoklis.lt

9 786094 441400